Олександр БЄЛЯЄВ

ЗНИК ОСТРІВ

1. КОРОТКА РОЗМОВА

Високий гладкий чоловік — голова правління інженер Гейден сидів за великим письмовим столом і перебирав папки. Маленькі, жваві очиці і мляві рухи товстих рук надавали йому схожості з добродушним ведмедем. Лампа яскраво освітлювала стіл. Великий кабінет поринав у присмерк. Тільки під стелею, біля книжкових шаф, блищала алюмінієм двометрова модель останнього дирижабля, немовби він ширяв високо в темному небі.

Важкі двері нечутно відчинилися. Пролунав голос секретаря:

— Пан Шерінг.

— Прошу, — коротко гаркнув Гейден і важко підвівся назустріч гостеві.

Безшумно ступаючи по килиму, до столу підійшов рухливий, огрядний, присадкуватий, гладенько виголений старик. Волосся в нього блищало, немов покриття алюмінієвого дирижабля. Шерінг — банкір, заводчик, мільйонер, один із стовпів акціонерного товариства "Дирижабль", привітався з Гейденом, сів у глибоке шкіряне крісло, витяг з бічної кишені сюртука газетну вирізку, зневажливо кинув її в освітлене поле столу і спитав:

— Читали?

Ведмідь примружився, скосив маленькі очиці, швидко перебіг замітку і так само коротко відповів:

— Звичайно.

— Цього не повинно бути, — багатозначно сказав Шерінг.

— Цього не повинно бути! — проричав Гейден.

На хвилину їхні очі зустрілися, — очі змовників, які розуміють один одного з півслова. Потім Гейден зробив на газетній вирізці позначку червоним олівцем, щось на зразок квадратного кореня, під яким написав цифру "17". Натиснув кнопку дзвінка. Передав замітку секретареві.

— До негайного виконання, Штольц! — і підсунув Шерінгу коробку з сигарами.

Ділову розмову було закінчено.

Секретар вийшов. Шерінг, пихкаючи ароматною сигарою, побазікав ще кілька хвилин про те, як успішно пройшла остання репетиція "газової атаки", про політичні новини — і пішов.

А секретар Штольц, сидячи у своєму невеликому кабінеті, заставленому телефонами, телеграфними та радіоапаратами, вже почав діяти.

Смисл доручення для нього був ясний. У газетній вирізці повідомлялося про те, що плавучий аеродром — штучний острів, споруджений в Атлантичному океані напівдорозі між Європою та Америкою, начорно готовий і незабаром повинен почати діяти. Його споруджували американці. Цей острів погрожував завдати непоправного удару акціонерному товариству "Дирижабль", яке було

майже монополістом у будівництві дирижаблів. Найнебезпечніший конкурент — США — вийшов з гри після загибелі кількох великих дирижаблів. Атлантичний океан усе ще був нездоланною перешкодою для встановлення регулярного авіаційного сполучення між Північною Америкою та Європою, і "Дирижабль" мав усі шанси захопити в свої руки повітряний транспорт через океан. Штучний острів ламав розрахунки. З його допомогою літаки зможуть успішно конкурувати з дирижаблями. Акціонерному товариству буде завдано непоправного удару. Та цього мало. Острів становить і воєнну загрозу. Якщо в Європі вибухне війна і Америка візьме в ній участь, то з допомогою острова США зможуть швидко перекидати в Європу свої ескадрильї, свої військові сили. Ключ повітряних шляхів через океан будь-що треба вдержати в своїх руках. Усі спроби перешкодити цій справі на самому початку кінчалися невдачею, хоч на підкупи потрібних людей витрачено мільйони. Острів побудовано. Його треба знищити. Знищити розумно, спритно, не викликаючи підозри. Тоді — тоді перемога майже забезпечена. При сучасній кризі в США навряд чи знайдуться кошти та охочі на нову спробу. Саму ідею — сміливу, грандіозну ідею створення штучного острова в океані — буде надовго скомпрометовано.

2. НАД ОКЕАНОМ

Великий сорокамісний п'ятимоторний пасажирський аероплан-амфібія летів над Атлантичним океаном. Кабіни були завантажені ящиками. В аероплані зручно розташувалися тільки два пасажири: інженер Денхем і журналіст Бейлдон. Обидва високі, стрункі, з типовими голеними обличчями американців. Денхему було років під сорок, Бейлдон виглядав юнаком. Вони сиділи біля вікна в порожній кают-компанії. На відкидному столику перед Бейлдоном лежала записна книжка і ручка з вічним пером. Він палив коротку люльку і, за звичкою журналістів "все бачити й чути", заглядав у вікно, слухав Денхема і час від часу записував щось у блокнот стенографічними ієрогліфами.

Здавалось, амфібія летить у центрі величезної скляної кулі: внизу — ввігнута зеленувата поверхня океану, вгорі — блакитна півсфера неба. В

океані мріли димки пароплавів. Амфібія пролітала над великим морським шляхом між Америкою та Європою. Стару, з'їжджену дорогу не було позначено ніякими стовпами, а проте моряки безпомилково знаходили її в безкрайому водному просторі. Не встигав зникнути з поля зору один пароплав, як з'являвся інший. Часом їх видно було кілька. Між Старим і Новим світом відбувався безперервний "обмін речовин": із заходу на схід рухались автомобілі, вугілля, пшениця, масло, ліс, тютюн, фрукти, бавовна, нафта; а зі сходу — металеві вироби, текстиль, хімічні продукти...

Від пильного ока журналіста не сховались відтінки у кольорі океанської води. Коли зеленкуватий колір змінився блакитно-синім, Бейлдон відзначив: тут морський шлях перетинається "великою рікою", що тече в океані, — Гольфстрімом. Де-не-де видніли наче рудуваті острівці бурі водорості, які течія заносила із Саргасового моря. Якось Бейлдон помітив на півночі блискучу цятку. Вода навколо неї здавалася темнішою. Це плив айсберг — гроза кораблів...

Усі ці спостереження не заважали Бейлдону уважно слухати свого супутника. Денхем говорив під одноманітний рокіт моторів:

— Так, я переміг, але перемога далася нелегко. На конкурс з усіх частин світу було надіслано десятки проектів спорудження серед океану штучного острова — аеропорту. Більшість проектів зводилися до різноманітних комбінацій понтонів-поплавків, які утримуються якірними ланцюгами. Найсильнішим моїм суперником був бельгієць Левінь — відомий спеціаліст, будівник плавучих доків. Самого Левіня я знав як порядну людину. Але за його спиною стояв якийсь Вейс, що діяв зовсім неприпустимими засобами. Можливо, Вейс представляв інтереси сильної групи європейських капіталістів. Він не гребував нічим: інтриги, підкупи, інсинуації, цькування в пресі — усе було пущено в хід. Продажні журналісти пророкували моїй технічній ідеї цілковитий крах. Ці знущальні статейки знаходили широкий відгук у людському консерватизмі, в обивательській косності.

— Ваша сміліва ідея була справді викликом так званому здоровому глузду, — зауважив Бейлдон і вписав у свою записну книжку новий ієрогліф.

— Ще б пак! — усміхнувся Денхем. — Побудувати штучний острів з льоду в океані на широті сорок п'ятого градуса, де температура поверхневого шару води досягає майже тридцяти градусів тепла, під пекучим промінням сонця — хіба це не божевільна, не фантастична ідея? А тим часом будь-який технік, обізнаний з холодильними установками, не вбачатиме в ній нічого незвичайного. Хіба ми не заморожуємо ґрунти-пливуни, споруджуючи мости, греблі, прокладаючи тунелі? Весь мій "острів" складається з системи труб і постійно діючих холодильних установок. Понтони врівноважують тільки вагу труб. На трубах наростає шар криги. Утворюється штучний айсберг, майже на дев'ять десятих занурений у воду. Те, що острів глибоко занурений, гарантує йому цілковиту стійкість. Найсильніші бурі не страшні йому, він лишається нерухомий, непорушний як скеля. Гігантський ланцюг з якорем утримує острів на місці. В тій частині, де острів стикається з верхніми, теплішими шарами води, його стіни захищає теплоізолюючий матеріал. Сама ж поверхня острова вкрита товстим шаром землі з густою рослинністю: травами, чагарниками, пальмами. Земля, рослини, будівлі оберігають від проміння сонця "шар вічної мерзлоти". Сам же аеродром являє собою справжнє алюмінієве дзеркало, яке чудово відбиває теплові та світлові промені.

Журналіст подивився на фотоапарат, що висів біля вікна, і сказав:

Це, мабуть, дуже красиво? Острів уже зовсім готовий?

— За винятком незначних недоробок. Через два-три дні буде офіціальне відкриття, — відповів Денхем.

"Відкриття Атлантичного океану для регулярних повітряних перельотів на аеропланах... Нова ера в повітряному транспорті... Європа

і Америка стануть ближче одна до одної..." — Бейлдон занотовував фрази, які здавалися йому найбільш вдалими й ефектними, — він уже обмірковував статтю про відкриття острова.

Футляр фотоапарата, що висів на ремінцях, раптом відлетів од стіни і вдарився об плече журналіста. Бейлдон і Денхем гойднулись у своїх кріслах.

— Який різкий віраж! Що трапилося? — здивовано і трохи збентежено вигукнув Денхем.

— Ми повертаємо назад! — сказав Бейлдон, поглянувши у вікно.

Амфібія зробила велике коло, друге, третє...

— Треба спитати в пілота, — тривожно промовив Денхем.

І вони з журналістом попростували до кабіни пілота.

— В чому справа, містер П'юзі?

Обличчя пілота було занепокоєне. Біля пілота стояв розгублений бортмеханік.

— Ми не знаходимо острова, — крізь зуби відповів пілот.

— Як "не знаходимо"? Збилися з курсу? — спитав Денхем.

— Ми не могли збитися з курсу, — відповів бортмеханік. — Сорок п'ять градусів північної широти і сорок п'ять західної довготи. Точно. А острова не видно. Керування автоматизоване. Найменше відхилення од курсу в ту ж мить відзначили б апарати.

— То чому ж ми не бачимо острова? — спитав Денхем.

У голові в нього вже наморочилось.

— Очевидно, тому, що наші очі неспроможні бачити неіснуючі речі. Якщо ми не бачимо острова — значить, його немає! — різко викрикнув бортмеханік.

Денхем зблід, похитнувся і схопився за стояк, щоб не впасти.

— Може, несподівано сталася катастрофа, і острів, як Атлантида (це порівняння треба записати), раптово опустився на дно океану? — висловив припущення Бейлдон.

Денхем уже трохи оволодів собою.

— Ніякої катастрофи не могло бути, — палко заперечив він. — А коли б вона навіть і сталася, острів не затонув би враз. Питома вага льоду менша, ніж вага води. А крижані гори миттю не тануть. На острові є радіостанція. Вона розіслала б сигнали біди.

— Але ми взагалі не одержували з острова ніяких радіограм, відтоді як вилетіли з Нью-Йорка, — заперечив Бейлдон.

Це було справді так. І як тільки Денхем не догадався в дорозі встановити з островом радіозв'язок? Але він просто не вважав за потрібне робити це, бо був цілком упевнений, що там усе гаразд.

— А радіомаяк працював? — спитав Бейлдон пілота.

Замість П'юзі відповів знову бортмеханік:

— Сигнали радіомаяка припинилися кілька годин тому.

— Чому ж ви не повідомили мене про це?

Цього разу відповів пілот, який досі мовчав:

— Ми не надавали значення таким дрібницям.

— Чому? — так само запально допитувався Денхем.

— Тому що радіомаяк звичайно працює вночі і в туман. Удень, та ще в таку погоду, він просто не потрібен, — відповів П'юзі.

— До того ж ми одержали повідомлення, що монтаж радіостанції ще повністю не закінчено і тому в її роботі можливі перерви, — додав бортмеханік.

Настала гнітюча тиша. Рокіт моторів здавався зловісним. Амфібія кружляла, мов лелека, що прилетів у старе гніздо і замість знайомої домівки знайшов голе місце.

Денхем хруснув пальцями і хриплим, чужим голосом спитав:

— Що ж нам робити?

— Подумати про себе. У баках лишилося зовсім мало бензину, — злісно відповів бортмеханік, і в цьому тоні механіка Денхем відчув докір собі, більш ніж докір, — обвинувачення.

Бейлдон глянув у вікно. На водній гладіні, наче навмисно, не видно було жодного пароплава, жодного димку.

"Яке щастя, що ми летимо на літаку-амфібії, — подумав журналіст. — Коли скінчиться бензин, ми зможемо спуститися на воду. Розішлемо сигнали біди, і нас підберуть. Ми перебуваємо на пожвавленому

морському шляху. Наше становище не таке вже й погане. А от бідолашний Денхем — пропаща людина... Йому не піднятись... Але яка сенсація..."

— Містер Денхем, дозвольте послати радіотелеграму про те, що острів зник?

Денхем глянув тьмяними очима на Бейлдона, помовчав, ніби не розуміючи запитання, потім гостро відповів:

— Ні! — і непевною ходою подибав у кают-компанію. "Оце впертий! Невже він сподівається, що його острів вирине з морського дна?"

— Чому ж "ні"? — не вгамовувався Бейлдон, ідучи за Денхемом.

Денхем не відповідав. Він важко сів за великий обідній стіл і обхопив голову руками. Обличчя його вмить постаріло.

Амфібія все кружляла. Мотори почали захлинатися.

Раптом Денхем стукнув по столу кулаком, підвівся, нервово заходив по каюті і заговорив наче божевільний:

— Так, так, так. Це витівки Вейса. Проклятого Вейса. Це злочин. Острів загинув, лишається рятувати честь. Ні, острів не загинув. Він не може так швидко потонути. Острів зірвався з якоря. Його треба розшукати. Далеко він не міг запливти... Летіти па розшуки.

— Куди? Та в нас і бензину нема.

— Куди? Та в нас і бензину нема, — луною обізвався Денхем. — В такому разі негайно розіслати сигнали біди. Радирувати всім.

Повідомити в Америку, в Штати. Спішно організувати розшуки... Покликати на допомогу близькі пароплави...

— Давно б так! — радісно вигукнув Бейлдон і побіг в радіорубку.

Його газета раніше за всіх матиме сенсаційне повідомлення.

3. СОНЯЧНИЙ ГОДИННИК ЗІПСУВАВСЯ

Ранок видався чудовий. Права рука Денхема, виконавець робіт по будівництву острова інженер Брайнт, прокинувся від дзвону будильника, як завжди, о шостій, схопився з ліжка і пішов у ванну. Цієї пори сонячний промінь, який падав з вікна, завжди освітлював мідну колонку. Брайнт увійшов у ванну і зупинився, здивований: сонце освітлювало половину мармурової ванни. "Мій будильник зіпсувався", — подумав Брайнт і плюхнувся у воду, як морж. Повернувшись у свою кімнату, він подивився на кишеньковий годинник. Шість годин п'ятнадцять хвилин ранку. Якесь незрозуміле явище. Брайнт заглянув у вікно. Сонце світило ще досить низько над обрієм, як йому й належало в цю пору, проте стояло не за радіощоглою, а десь ліворуч, серед стовбурів пальмового гаю. Сюди воно підбивалось не раніше десятої ранку, але тоді воно сяяло значно вище, на висоті пальмових крон. Брайнта охопила невиразна тривога.

Він швидко одягся, нашвидкуруч поснідав і вийшов з дому, міркуючи над дивним явищем. Біля самих дверей Брайнт зустрів інженера Кіна, невисокого моторного юнака в білому костюмі і пробковому шоломі. Обличчя його було стурбоване.

— А я до вас! — вигукнув Кін. — Ви помітили, містер Брайнт, що тіні на острові пересунулися, наче сонце зробило несподіваний стрибок? Ми на плавучому острові, який тільки ланцюгом і якорем був прикріплений до дна.

Почувши слово "був", Брайнт зблід і зупинився вражений і водночас зніяковілий. Як йому першому не спало це на думку? От що значить бути занадто впевненим у "непорушності" штучного острова! Брайнт оволодів собою і сказав напрочуд спокійно:

— Так, хто б міг подумати! Якір вагою у багато тисяч тонн. Ланцюг, крізь кожне кільце якого може пройти трамвайний вагон. І всі ці дні — повний штиль в океані. Погодьтесь, що розрив такого ланцюга, багато разів випробуваного, при даних умовах погоди — явище майже таке ж загадкове, як і чудо біблейського Ісуса Навіна.

Кін знизав плечима:

— Все здається загадковим, поки ми не дізнаємося про причину. Одне кільце ланцюга могло бути погано зварено... Сильні підводні течії, може, айсберг...

— Ми відчули б поштовх... Треба негайно спустиш водолаза оглянути ланцюг.

Вони йшли серед пальмового гаю. Легенький вранішній бриз погойдував широке, жорстке листя, і воно шелестіло, як сухе. Під ногами тріщав золотавий пісок, змішаний з дрібними черепашками. Зеленіли газони, линули пахощі квітів, дзюрчали фонтани. Ще рожевуваті сонячні промені плямами вкривали зелений килим.

Брайнт зітхнув, зупинився і озирнувся навкруги, щоб окинути весь острів одним поглядом. У прямокутник, наче в раму, було вправлено дзеркальний еліпс аеродрому. По кутках розташувались обслуговуючі будівлі. В одному кутку — облицьований білим мармуром, наче зітканий з мережив, з балконами, нішами, балюстрадами, майданчиками — стояв готель для пасажирів. У цьому ж будинку містилися квартири для адміністрації, радіостанції. В другому кутку — холодильні установки і будинки для робітників та службовців. У протилежній стороні острова —

ангари, майстерні, склади пального, запасних частин, готель для льотного складу. І в четвертому кутку — електростанція, опріснювальна установка і склади провіанту. А в пальмових гаях — тенісні майданчики, кіоски з морозивом, фруктовими водами, журналами, газетами, листівками, альтанки, бельведери, гроти...

Усе було готове приймати гостей розпещених, вимогливих, вередливих, але з товстими гаманцями.

Скільки на все це було покладено праці, винахідливості, зусиль і навіть людських жертв!

Острів споруджували на очах у Брайнта. Тут місяцями стояли великі океанські судна з понтонами, пересувними кранами, трубами... Працювала ціла армія водолазів...

Коли острів уже піднявся над водою, сюди почали привозити землю, дерева з корінням, будівельний матеріал для споруд... Нарешті, роботи закінчено. Минулої ночі відчалив останній пароплав. На острові лишились тільки робітники і служба експлуатації.

Так серед океану народилась ця технічна казка — новий острів, створений руками людини. Невже тепер усе це має загинути через якусь фатальну помилку?

Брайнт і Кін деякий час ішли мовчки. Брайнт здалеку бачив збуджені групи робітників. Так, цього ранку робота розладилась. Скрізь відбувалися летючі мітинги. Треба було своєчасно оволодіти громадським збудженням, заспокоїти гарячі голови. Робітники проходили мимо, запитливо заглядаючи в обличчя Брайнта і Кіна.

— А знаєте, містер Брайнт, мені здається, спускати водолаза вже нема рації, — сказав Кін.

— Чому?

— Тому що "сонячний годинник" зовсім зіпсувався. Подивіться на тіні. Так вони падають, коли сонце заходить. Значить, острів повернувся на дев'яносто градусів проти свого звичайного положення. Отже, немає ніякого сумніву, що якірний ланцюг...

— Ви, мабуть, праві, — відповів Брайнт.

Цей Кін міркує сьогодні краще, ніж він. Можливо, тому, що Кін не несе такої відповідальності.

— Треба негайно скликати мітинг. Найкраще на аеродромі. Розпорядіться, містер Кін.

За кілька хвилин над островом тривожно пролунав дзвін.

— Всі на аеродром! — горлав Кін.

— Всі на аеродром! — повторювали за ним стривожені люди.

Вони поспішали до сигнальної вежі, біля якої вже стояв Брайнт.

Перед тим як зійти на високу трибуну, Брайнт спитав Кіна:

— Чому ви не оповістили через гучномовець?

— Радіостанція не працює.

— Чому?

— Радист скаже вам потім. Не будемо гаяти часу, бо в цього натовпу може увірватися терпець, — мовив Кін.

Брайнту не сподобалося, що Кін починає брати ініціативу в свої руки, розпоряджатись подіями і навіть ним, Брайнтом.

Та сперечатись було ніколи. Натовп справді хвилювався, гомонів. Брайнт піднявся на вишку. Морське повітря війнуло йому в лице. Аеродром був такий великий, що все робітниче населення острова здавалося маленькою купкою, яка розташувалася, щоб краще бачити і чути промовця, трохи віддалік од вишки. Темні постаті людей відбивалися, мов у дзеркалі, на блискучій поверхні аеродрому.

З вишки було видно весь острів. І Брайнт окинув його таким поглядом, як дивляться на щойно померлу близьку людину: риси обличчя її ще не змінились, але життя вже відлетіло з тіла...

У своїй промові Брайнт закликав до спокою,

— З островом справді трапилася велика біда: ланцюг, поки що невідомо з якої причини, порвався, і острів став плавучим. Але особисто нам не загрожує ніяка небезпека. Потонути острів не може. Ми знаходимось у дуже жвавій ділянці океану. В нас є запаси продовольства і води. Радіостанція розішле сигнали біди, і через кілька годин нас підберуть. А може, і підбирати не треба буде. Я гадаю, що потужний океанський пароплав зможе взяти нас на буксир і доставити на місце. Розірваний ланцюг зваримо, і все буде гаразд.

Певно, промова справила хороше враження. Робітники розійшлися, розмовляючи жваво, але вже спокійно. Чути було навіть жарти й сміх.

Подія, що здавалася такою страшною спочатку, перетворювалась на кумедну пригоду, про яку потім колись можна буде весело розповісти своїм друзям за кухлем пива.

Брайнт зійшов униз. Його вже чекав заклопотаний радист.

— Що у вас трапилось? Чому не працює радіостанція? — накинувся на нього Брайнт.

— Генераторні лампи перегоріли, — відповів радист.

— Чому не замінили запасними?

— Вони виявились непридатними. Так, так, геть усі.

— Хто ж їх приймав? — допитувався Брайнт. — Хто перевіряв?

— Я. І тоді вони працювали. Лампи хтось зіпсував, очевидно, після того, як їх прийняли.

— Зловмисно?

— Напевно, — відповів радист. Брайнт полегшено зітхнув.

— Добре. Складіть акт і принесіть мені. Про те, що радіостанція не працює, нікому не кажіть. Чуєте? Найсуворіша таємниця. Можете йти. Стривайте. Оживити аварійний передавач ніяк не можна? Ну, гаразд, ідіть.

Так, Брайнт зітхнув полегшено. В нього буде документ, який підтвердить, що на острові діяла рука шкідника. О третій має прилетіти Денхем. Він уже не знайде острова і про це, звичайно, одразу ж оповістить усіх.

Пожвавлення змінилося пригніченістю. Мляво пообідали, мляво розійшлись на роботу. І яка безглузда робота! Розставляти меблі, якими, може, ніхто не користуватиметься, фарбувати кіоски, в яких ніхто не торгуватиме...

З третьої до п'ятої години Брайнт і Кін не спускали очей з неба — чи не з'явиться десь амфібія Денхема. Але блакить неба була чиста. Кіну причувся віддалений гул моторів, та він скоро стих.

О шостій годині вечора над обрієм на північному заході появилась темна смуга. Дув вітер. Вітер приніс туман. Тіні зникли. Похоронно пролунав дзвін.

Брайнт повернувся в свою кімнату і знесилений сів у крісло. Він відчував таку втому, то не міг примусити себе підвестися, щоб узяти скриньку з сигарами, хоч йому й хотілося курити. У відчинене вікно вривався туман. Він був такий густий, що не видно було стовбурів пальм, які стояли за десять метрів від дому. Розмірені удари дзвону пригнічували, але від них нікуди було дітись. Туман... Вологий, гарячий туман...

Різко задзвонив телефон.

Брайнт несподівано швидко підвівся, забувши про втому і апатію, і підійшов до телефону. Кін хриплим голосом кричав:

— Нещастя... містер... Холодильні установки не працюють... Аварія. Я зараз буду у вас...

Брайнт повісив трубку, взяв по дорозі скриньку з сигарами, знову вмостився в кріслі, але сигару так і не запалив.

Холодильники не працюють. Це означає... Це означає, що крижаний острів тане. Тане, мов айсберг. І якщо їх не врятують найближчими днями — вони загинуть...

Розмірено звучать удари дзвону. М'який, вологий туман душить. Десь тріщить електричний дзвінок. Телефон? Ні, це, напевно, прийшов Кін. А служник, звичайно, покинув дім і вештається на вулиці.

Дисципліна падає. Зв'язки налагодженої організації слабнуть і рвуться... Як несамовито він дзвонить! Треба піти відчинити.

Але Брайнт сидить нерухомо. Він не може поворушити жодним членом. Адже руки і ноги в нього з вати...

4. У ГОЛЬФСТРІМІ

Вночі туман віднесло. Місяць наче танцював на небі, зазираючи то в перше вікно, то в друге, то знов у перше, — острів повертався од вітру і морських течій. Глухо шуміли хвилі, розбиваючись об мури острова, звідкись долинали крики, тріск, п'яні пісні. Брайнт усе ще сидів, не роздягаючись, у кріслі біля вікна.

Без стуку ввійшов Кін — зовнішні двері були відчинені, — без запрошення вмостився навпроти Брайнта, взяв сигару з скриньки, закурив.

— Уже всі знають, що холодильники зіпсувались. Люди у відчаї. Дехто з робітників трощить склади і винні погреби. Чуєте? Треба негайно вжити заходів.

— Пошліть поліцію, — апатично відповів Брайнт.

— Що може зробити десяток поліцейських з двома сотнями чоловік?

— Нехай роблять що хочуть. Яке мені діло до цих людей?

— Але ж від їх покірності залежить наша доля, — заперечив Кін.

Брайнт нетерпляче повернувся в кріслі.

— Слухайте, Кін, облишмо цю розмову. Я не капітан корабля і не губернатор острова, я тільки інженер-будівельник і вмію розпоряджатися людьми лише за нормальних умов роботи. Я знаю одне: ця безглузда історія може скомпрометувати мене як інженера і навіть позбавити великої винагороди. А доля острова і цих людей анітрохи не бентежні мене. І... дайте мені спокій, будь ласка.

— Але ж нашому власному життю загрожує небезпека! — майже крикнув Кін. — Знаєте, де ми знаходимось? Нас тягне відгалуження Гольфстріму, яке, відокремлюючись од головного русла, спрямованого на північ, повертає на південний схід, до Іспанії і північно-західних берегів Африки, і на випадкові зустрічі з якимсь судном надії майже нема. Островів поблизу теж нема. Літаки допомогти нам не зможуть.

— У США вже повинні знати про аварію, і нам допоможуть, — сказав Брайнт не зовсім упевнено.

Кін підскочив у кріслі.

— Хто допоможе? Наше акціонерне товариство? Воно вже може вважати себе розореним. Акціонери на організацію рятувальної експедиції не дадуть і долара. Уряд? У найкращому разі він пошле на розшуки кілька міноносців, аби тільки показати, ніби щось робить.

— Ви надто песимістично настроєні, містер. І акціонери, і уряд зроблять усе можливе.

— Пізно. Надто пізно, коли б навіть вони і зробили все можливе. Розшукати нас могли б, напевне, цепеліни , але і їхня допомога спізнюється. Якби були справні холодильники, інша річ. А так нам уже ніщо не допоможе. Береги Європи і Америки далеко. Поки звідти прийде допомога, наш острів стане киселем і потоне.

— Що ж ви пропонуєте?

— Покладатись тільки на себе і шукати способів порятунку, поки острів не занурився у воду. Він уже осів на два метри.

— Шукайте, — байдуже відповів Брайнт.

Кін підвівся, глянув презирливо і гнівно на Брайнта і вигукнув:

— Я бачу, ви зовсім роздавлені катастрофою, містер, — Кін різко повернувся і вибіг з кімнати.

Брайнт сумно посміхнувся і заплющив очі...

Гомін за вікном розбудив його. Брайнт розплющив очі і одразу ж зажмурився, осліплений яскравим промінням сонця. Воно саме сходило.

— Містер Брайнт, містер Брайнт! Ви не спите?

— А, це знову ви, містер Кін? — Брайнт повернувся в кріслі і розплющив очі. — Ну, що нового?

Кін махнув рукою до вікна і сказав:

— Вони мало не побили мене.

Брайнт усміхнувся і глузливо промовив:

— Свого рятівника! І чим ви накликали їхній гнів?

— Тим, що ми не подбали про шлюпки і рятувальні пояси для острова, що ми не залишили жодного пароплава.

— Але ж хто міг цього чекати?

— Вони більше на нас не покладаються, взялися за справу самі. І знаєте, вони зовсім непогано організувались. Серед них є розумні голови.

— І що ж зробили ці "розумні голови"?

— Вони обрали комітет порятунку. Створили міліцію. Швидко припинили бешкет, поставили варту біля складів, арештували кількох хуліганів.

— Влада Рад. Ну, а далі?

— Далі вони ухвалили: зібрати все наявне на острові дерево і з нього робити плоти.

— Яке ж на острові може бути дерево, крім пальмових стовбурів?

— Так, на жаль, на острозі дуже мало дерева, але все-таки його можна знайти: кіоски, плетені крісла, двері, рами, перегородки, меблі....

— Руйнувати будівлі? Ламати меблі? Це неможливо. Нас ще можуть врятувати. Я не дозволяю.

— Ви спізнились із своїм дозволом, містер. Та і хіба не ви казали, що ви не капітан і не губернатор острова?

— Так навіщо ж сповіщаєте мені про це?

— Тільки в порядку інформації. До того ж і вам треба подбати про пліт.

Брайнт нічого не відповів.

Коли Кін пішов, Брайнт стомлено підвівся, подзвонив служникові, але ніхто не прийшов. Тоді Брайнт сам попрямував у кухню, випив холодної кави і потім піднявся сходами — ліфт не працював — на самий верх будинку готелю, у світличку башти. Він вирішив замкнутися тут, щоб бути якомога далі від Кіна і комітету порятунку.

Брайнт зазирнув у вікно і був вражений виглядом острова, так він змінився.

Острів осів. Колись він піднімався на двадцять метрів над рівнем моря. Тепер бризки хвиль падали на бетонні доріжки. На тому боці, де стояла важка будівля готелю, хвилі перекочувались через залізні поруччя "набережної" і заливали квіткові куртини. Палюче проміння сонця розплавляло крізь шар землі не відновлювану більше підґрунтову "вічну мерзлоту". Вона танула, просочувала вологою землю, яка перетворювалась на рідку грязюку. Дзеркало аеродрому відкидало сонячне проміння. На острові нерівномірно нагрівався ґрунт. Внаслідок цього земля, що оточувала аеродром, здималась буграми. Пальми, мов п'яні, хитались і падали,

Скрізь було чути тріск. Збуджені люди чалапали по грязюці, ламали альтанки, лави... На аеродромі кипіла робота. Канатами, тросами, проводами робітники зв'язували в плоти дошки, уламки меблів, плетені крісла...

Досвідчене око Брайнта з подивом відзначило, що роботу було добре організовано. "Остров'яни" діяльно готувалися рятувати своє життя...

А він?.. Уперше Брайнт усвідомив усю серйозність становища. Засмучений, з останньою надією подивився на океан. Той був пустинний до самого обрію...

5. НА ПЛОТУ

— От нас лишилося тільки двоє, — сказав рудий.

— Більше води і сухарів зостанеться, — просто відповів чорнявий.

Рудому було років сорок. На вигляд це був геркулес. Чорнявий — ще молодий, худий, кощавий.

Пліт гойдався на хвилях. Сонце неймовірно палило. Цій спеці і дню, здавалося, не буде кінця.

Знемагаючи від жари і спраги, два чоловіки лежали пластом, накривши голови шматком смугастої парусини. Другий шматок був прикріплений до палиці замість прапорця. Можна було подумати, що люди вже мертві, так нерухомо лежали вони.

Коли сонце, нарешті, схилилося до обрію, спека спала, повіяло прохолодою. Рудий заворушився.

— Можна напитись і закусити, — сказав він.

Чорнявий мовчав.

— У тебе удар?

— Ні, — глухо відповів чорнявий, не підводячи голови.

— А я вже хотів за спочин душі і твою порцію води випити. Вставай, друже.

Чорнявий важко підвівся на ліктях. Вони мовчки з'їли по сухарю і випили з бідона по кілька ковтків води.

— Так, — заговорив рудий після убогого обіду. — Оце так. Живеш, живеш, а помирати один раз доводиться. Один умирає на пуховій постелі, а другий отак на плоту. Ну я, звичайно, заслужив таку смерть. Так, коли б не я, то й острів, мабуть, стояв би на своєму місці...

Чорнявий повернув голову, щоб краще чути.

— Продав я всіх. Продав і зрадив. — Він помовчав і, пересвідчившись, що чорнявий слухає, вів далі: — Служив я на будівництві острова водолазом. І був там інженер Сміт чи Шмідт, білявий такий. Не зустрічав? І от увечері, коли останній пароплав уже стояв під парами, Сміт гукнув мене і тихо каже:

"Ти якірний ланцюг зварював під водою?"

"Я".

"Хочеш добре заробити?"

"Від заробітку я ніколи не відмовляюсь", — відповідаю.

"Так от, — мовить Сміт, — тисячу доларів одержиш, якщо зробиш те, що накажу. Ось тобі завдаток. Половина, — і тиче мені гаманець з золотими монетами. — Решту одержиш, коли зробиш".

"А що треба робити?"

"Спуститись, — каже, — під воду і якірний ланцюг перерізати".

Я, було, почав відмовлятись і навіть гаманець віддав йому назад. Я не душогуб якийсь. Та й своя голова дорога. А він мене умовляє, що ніякого душогубства тут нема, тільки закони конкуренції. Йому нібито треба довести, що весь проект острова був неправильний. Отже, коли

острів з ланцюга зірветься, це й буде доведено. Тоді інший острів за його проектом будувати почнуть — значить, робітникам нова робота. А як тільки острів з якоря зірветься, всіх людей на цей пароплав посадять, і ніхто на світі не дізнається. Скажуть — помилка в розрахунках.

Подумав я: "Закони конкуренції мене не обходять. Нехай капіталісти один одному ніжку підставляють", — і погодився.

До якірного ланцюга під водою вели залізні сходи. Шлях знайомий. Скільки разів я по них лазив. Але риск усе-таки був чималий, якщо ти розумієшся на водолазній справі. Водолаза одягти треба — шолом загвинтити, а потім розгвинтити. Один чоловік на варті стоїть, один на сигналі, один на помпі. Троє-четверо одного водолаза обслуговують. А тут — одному впоратись треба. Сміт обіцяв скафандр зняти, коли повернусь. Без чоловіка на помпі обійтися можна. Компресор у нас був електричний. А все-таки риск. А що коли компресор відмовить? Справився я скоро — залізо електрикою, ніби масло ножем, ріжеться. Піднявся на острів — нема Сміта. Озираюсь, пароплав відходить. Обдурив, значить. Стою я, очманілий, і скафандр з мене зняти нікому. Думаю, як...

Поблизу майнув плавець акули. Один бік плоту раптом піднявся.

— Тримайсь...

Рудий і чорнявий скотились у воду. Пліт накрив їх. Над водою показалась рука рудого і швидко зникла.

6. ВІЗИТ У ВІДПОВІДЬ

Гейден ввійшов у кабінет Шерінга, привітався, поклав перед хазяїном газету з обкресленою статтею і мовчки сів у крісло. Шерінг швидко переглянув статтю.

"Загибель острова-аеропорту.

Нарешті ми одержали вірогідні повідомлення про долю так загадково зниклого острова-аеропорту — дітища безталанного інженера Денхема.

Океанський пароплав "Стаар", який робить рейси між Лондоном і Ріо-де-Жанейро, підібрав в океані 27 чоловік, що пливли на плотах. Врятовані виявились робітниками з острова-аеропорту, який, за їх словами, затонув в океані внаслідок того, що холодильники виявились зіпсованими і крига розтанула.

Інженер Денхем покінчив самогубством. У листі, який він залишив, інженер обвинувачував у загибелі острова свого суперника на конкурсі проектів, містера В. Судове слідство встановило, однак, непричетність до цієї справи В. Причиною загибелі острова, очевидно, є технічні помилки в проектуванні.

Збитки акціонерної компанії визначаються в 40 мільйонів доларів".

Шерінг прочитав, посміхнувся і багатозначно спитав Гейдена:

— Fertig? Готово?

— Klar! — по-морському відповів Гейден.

Його ведмежі очиці сміялися.

— Ну, а тепер обідати. Я вас таким мозельвейном почастую...

© БЄЛЯЄВ О. Р. Небесний гість: Повість та оповідання. — К.: Молодь, 1963. — 256 с. — (Пригоди. Подорожі. Наукова фантастика).

© СВЄЧНИКОВА Н. І., переклад з російської, 1963.